

Uzasadnienie

I. Cel wydania projektowanej ustawy

Przedkładany projekt ustawy zakłada wprowadzenie zmian w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2018 r. poz. 1508) oraz ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2017 r. poz. 882, z późn. zm).

Celem projektowanej ustawy jest m.in. ograniczenie skali nieprawidłowości w placówkach zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, zwanych dalej „placówkami”, a tym samym zwiększenie poczucia bezpieczeństwa osób starszych i niepełnosprawnych przebywających w tych placówkach, poprawę skuteczności stosowania sankcji nakładanych na podmioty prowadzące placówki bez zezwolenia oraz poprawę warunków pobytu osób przebywających w legalnie działających placówkach całodobowej opieki.

Zmiana przepisów ma również na celu ułatwienie placówkom, zwłaszcza tym prowadzonym w niewielkim zakresie, uzyskania zezwolenia, przez złagodzenie niektórych standardów, oraz doprecyzowanie przepisów dotyczących dokumentów wymaganych przy wniosku o uzyskanie zezwolenia. W projekcie ustawy uregulowano także zasady pobytu w placówkach i zasady ich opuszczania przez osoby, do których ma zastosowanie ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.

Ponadto, uregulowano zasady ograniczenia samodzielnego opuszczania terenu domów pomocy społecznej oraz placówek przez ich mieszkańców będących osobami z zaburzeniami psychicznymi. Na konieczność uregulowania tej kwestii w przepisach rangi ustawy zwraca uwagę raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur „Prawa mieszkańców domów pomocy społecznej” – lipiec 2017, dostępny na stronie internetowej Rzecznika Praw Obywatelskich. Kwestie te poruszają też kolejne Raporty Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur. Raporty zwracają uwagę na prawo do kontaktów mieszkańców domów pomocy społecznej ze światem zewnętrznym. Mieszkańcy powinni mieć możliwość samodecydowania o wyjściach poza teren placówki, a jedyną obiektywną przeszkodę do korzystania z takich wyjść może stanowić ich zły stan zdrowia, potwierdzony zaświadczeniem lekarza.

Ograniczenie takie, stosowane w praktyce przez niektóre placówki, jest niezbędne w sytuacji, gdy wyjście poza teren domu lub placówki całodobowej opieki mogłoby poważnie zagrozić

zdrowiu lub życiu mieszkańca domu lub placówki całodobowej opieki, z uwagi na jego chorobę psychiczną lub upośledzenie umysłowe, na przykład mieszkańiec z amnezją lub nieznający swoich danych osobowych. Mieszkaniec taki będzie mógł opuścić teren placówki wraz z pracownikiem domu, osobą bliską albo opiekunem prawnym.

Ponadto, w związku z postulatami osób, których rodzice zostali skierowani do domu pomocy społecznej, ustawa poszerzy katalog sytuacji, w których można zwolnić z obowiązku wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej.

Projektowana ustawa ma także na celu doprecyzowanie niektórych przepisów postępowania w zakresie przyznawania, udzielania i wypłaty świadczeń z zakresu pomocy społecznej.

II. Projektowane zmiany

1. Zmiany w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej

W art. 1 w pkt 1 projektu ustawy zaproponowano zmianę w art. 11 w ust. 2 ustawy o pomocy społecznej zmierzającą do poszerzenia możliwych do zastosowania sankcji, które kierownik ośrodka pomocy społecznej może zastosować w przypadku np. braku współdziałania osoby lub rodziny z pracownikiem socjalnym, odmowy zawarcia kontraktu socjalnego, niedotrzymywanie jego postanowień, nieuzasadnionej odmowy podjęcia zatrudnienia. Przepis art. 11 ust. 2 został uzupełniony o możliwość ograniczenia wysokości lub rozmiaru świadczenia.

Propozycja zmiany art. 22 pkt 10 ustawy o pomocy społecznej (art. 1 pkt 2 projektu) jest konsekwencją zmian proponowanych w art. 1 w pkt 13 projektu ustawy, tj. uzupełnienia przepisu art. 68a ustawy o dodatkowe wymogi zatrudniania w placówkach personelu do wykonywania czynności opiekuńczych o określonych kwalifikacjach. Zmiana uprawnia wojewodę do kontrolowania zgodności zatrudnienia pracowników z wymaganymi kwalifikacjami.

Zmiana proponowana w art. 1 w pkt 3 projektu ustawy dotycząca art. 48b w ust. 1 ustawy o pomocy społecznej ma charakter doprecyzowujący. W świetle obowiązujących przepisów, przyznanie niezbędnego ubrania następuje przez dostarczenie osobie potrzebującej odpowiedniego rozmiaru bielizny, odzieży i obuwia odpowiednich do pory roku. Proponuje się zastąpienie użytego w ww. regulacji wyrazu „dostarczanie” wyrazem „zapewnienie”, co daje gminie szersze możliwości realizacji tego zadania w sposób bardziej elastyczny, dostosowany do danej sytuacji.

Zmiana w art. 52 ustawy o pomocy społecznej ma na celu doprecyzowanie przepisów dotyczących prowadzenia rodzinnego domu pomocy (art. 1 pkt 4 projektu). Z praktyki orzeczniczej Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jako organu II instancji rozpatrującego odwołania od decyzji wojewodów wynika, iż niejednokrotnie podmioty prowadzące placówki, dla których art. 67 i art. 69 ustawy o pomocy społecznej wymaga zezwolenia właściwego wojewody, chcąc uniknąć kary za prowadzenie placówki bez zezwolenia, wskazują na prowadzenie usług w formie rodzinnego domu pomocy, nie mając jednocześnie zawartej umowy z gminą. Z tego względu, aby zagwarantować odpowiedni, zgodny ze standardami, poziom świadczonych usług oraz uniemożliwić opisane powyżej próby utożsamiania placówek z rodzinnymi domami pomocy, w art. 52 zaproponowano dodanie ust. 2a, zgodnie z którym rodzinny dom pomocy może być prowadzony na podstawie umowy zawartej przez osobę fizyczną albo organizację pożytku publicznego z gminą właściwą ze względu na miejsce położenia rodzinnego domu pomocy. Jest to przepis analogiczny jak § 8 ust. 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 31 maja 2012 r. w sprawie rodzinnych domów pomocy (Dz. U. poz. 719), w którym wyrażona jest możliwość prowadzenia rodzinnego domu pomocy jedynie na podstawie umowy z gminą właściwą dla miejsca położenia domu, tak aby uniknąć istniejących wątpliwości w zakresie braku możliwości prowadzenia tej formy usług bez umowy z gminą.

W art. 1 w pkt 5 projektu ustawy proponuje się zmianę w art. 55 ustawy o pomocy społecznej polegającą na wskazaniu podstawy, na jakiej dom pomocy społecznej może ograniczyć możliwość swobodnego lub samodzielnego opuszczania terenu placówki przez mieszkańca domu. Zmiana wynika z obserwacji poczynionych w toku kontroli domów pomocy społecznej prowadzonych przez przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur. Jednym z postulatów Rzecznika Praw Obywatelskich, zawartych w raportach z kontroli, jest uporządkowanie kwestii opuszczania placówki w sytuacji, gdy w różnych domach pomocy społecznej ta kwestia jest różnie uregulowana. Niedopuszczalne jest, zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich, arbitralne ograniczenie możliwości opuszczania placówki przez pracowników domu, w sytuacji, gdy brak jest wyraźnych zaleceń lekarskich. Kwestia ta bowiem dotyczy podstawowego prawa jednostki jakim jest wolność.

Aby zapewnić bezpieczeństwo mieszkańcom, w art. 55 wprowadza się przepis dający domowi pomocy społecznej możliwość uregulowania zasad zgłaszania personelowi domu wyjść poza teren domu. Celem zapewniania odpowiedniego bezpieczeństwa i opieki mieszkańcom będącymi osobami z zaburzeniami psychicznymi (w stosunku do których

występuje ryzyko, że brak opieki może zagrażać ich życiu lub poważnie zagrażać ich zdrowiu) zdecydowano również, o wprowadzeniu ograniczenia możliwości samodzielnego opuszczania terenu domu pomocy społecznej przez jego mieszkańca. W takim przypadku mieszkaniec będzie mógł opuścić teren domu jedynie w asyście bądź to członka rodziny bądź innej osoby, która będzie mogła zagwarantować właściwą (nawet krótkoterminową) opiekę poza terenem placówki. Ograniczenie to będzie mógł ustanowić dyrektor lub kierownik domu pomocy społecznej, na podstawie zaświadczenia lekarskiego wydanego na czas oznaczony, nie dłuższy niż 6 miesięcy, wskazującego na zasadność takiego ograniczenia. Ograniczenie będzie mogło być wydane na czas oznaczony nie dłuższy niż 6 miesięcy. Dyrektor lub kierownik domu pomocy społecznej będzie obowiązany do doręczenia pisemnego ograniczenia osobie, której będzie ono dotyczyło lub jej opiekunowi prawnemu oraz pouczenia o przysługującym prawnie do złożenia wniosku o uchylenie ograniczenia do sądu opiekuńczego, w którego okręgu znajduje się dom pomocy społecznej. Sąd rozpoznając wniosek będzie mógł uznać jego zasadność i uchylić ograniczenie lub – w przypadku uznania wniosku za bezzasadny - wniosek ten oddalić. Z wnioskiem o uchylenie ograniczenia będą mogli się również zwrócić: małżonek mieszkańca, krewny w linii prostej, rodzeństwo oraz osoba sprawująca faktyczną opiekę nad mieszkańcem. Projektowane przepisy przewidują jednocześnie, że w przypadku złożenia takiego wniosku sąd opiekuńczy będzie orzekał niezwłocznie po przeprowadzeniu rozprawy, która powinna się odbyć nie później niż w terminie 14 dni od dnia wpływu wniosku. Dyrektor lub kierownik domu pomocy społecznej w terminie 3 dni od dnia doręczenia ograniczenia będzie obowiązany do przesłania informacji o ograniczeniu do sądu opiekuńczego, w którego okręgu znajduje się ten dom. Projekt reguluje jednocześnie, wprost wprowadzając do treści ustawy o pomocy społecznej, kwestię odpowiedzialności za szkodę (rozumianej maksymalnie szeroko, w tym również jako odpowiedzialności za ewentualną krzywdę) wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie w zakresie ograniczenia możliwości samodzielnego opuszczania domu pomocy społecznej – przewidziano w tym zakresie odpowiedzialność podmiotu prowadzącego dom pomocy społecznej, a w przypadku domu prowadzonego przez podmiot na zlecenie jednostki samorządu terytorialnego – przewidziano odpowiedzialność solidarną zlecającego i realizującego zlecenie. Rozwiązanie to, w zakresie odpowiedzialności jednostek samorządu terytorialnego nie jest niczym nowym, gdyż jest w rzeczywistości jedynie przeniesieniem na grunt ustawy o pomocy społecznej regulacji zawartej w art. 417 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. z 2018 r. poz. 1025, z późn. zm.).

Zmiany dotyczące art. 59 ustawy o pomocy społecznej (art. 1 pkt 6 projektu) mają charakter porządkujący i wynikają z potrzeby ujednoczenia praktyki występującej w różnych ośrodkach pomocy społecznej w zakresie wydawania decyzji o odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej. Zgodnie z art. 61 ust. 1 i 2 ustawy o pomocy społecznej obowiązani do wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej są w kolejności:

- 1) mieszkaniec domu, a w przypadku osób małoletnich przedstawiciel ustawowy z dochodów dziecka,
 - 2) małżonek, zstępni przed wstępnymi,
 - 3) gmina, z której osoba została skierowana do domu pomocy społecznej
- przy czym osoby i gmina określone w pkt 2 i 3 nie mają obowiązku wnoszenia opłat, jeżeli mieszkaniec domu ponosi pełną odpłatność.

Stroną decyzji o odpłatności powinien być, co do zasady, jedynie mieszkaniec domu. Na podstawie art. 103 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej w przypadku ponoszenia odpłatności za pobyt członka rodziny w domu pomocy społecznej przez osoby określone w art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy o pomocy społecznej, wysokość ponoszonej przez nich odpłatności ustalana jest w umowie zawartej z kierownikiem ośrodka pomocy społecznej. Forma umowy wyklucza w tym przypadku wydanie decyzji. W celu uniknięcia sytuacji, w których mieszkaniec domu pomocy społecznej otrzymuje decyzję o odpłatności, w której zawarte są rozstrzygnięcia o odpłatności jego rodziny czy też gminy, istnieje potrzeba wprowadzenia jasnej regulacji, że decyzja o odpłatności określa jedynie odpłatność mieszkańca domu.

Jednocześnie art. 1 w pkt 7 projektu ustawy wprowadza w art. 61 ustawy o pomocy społecznej regulacje, które umożliwiają gminie wydawanie decyzji w sytuacji odmowy przystąpienia przez osoby zobowiązane do umowy, o której mowa w art. 103 ust. 2 ustawy.

Odmowa podpisania umowy z gminą, w sytuacji gdy doszło do przeprowadzenia rodzinnego wywiadu środowiskowego i ustalenia dochodu osoby zobowiązanej, będzie skutkowałą wydaniem przez gminę decyzji o odpłatności, w której należy uwzględnić, że odpłatność mogą ponosić jedynie osoby, których dochód przekracza 300 % kryterium dochodowego i jednocześnie dochód osoby lub rodziny po potrąceniu opłaty nie może być niższy niż 300 % kryterium dochodowego.

W sytuacji gdy osoba zobowiązana nie zgodzi się nie tylko na podpisanie umowy ale też na przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego, gmina wyda decyzję o odpłatności w wysokości różnicy między średnim kosztem utrzymania w domu pomocy społecznej a opłatą wnoszoną przez mieszkańca i opłatami wnoszonymi przez inne osoby obowiązane. W

przypadku, gdy więcej niż jedna osoba zobowiązana do ponoszenia odpłatności odmawia podpisania umowy oraz przeprowadzenia rodzinnego wywiadu środowiskowego, pozostała opłata (stanowiąca różnicę pomiędzy średniomiesięcznym kosztem a opłatami wnoszonymi przez mieszkańca oraz innymi osobami, których odpłatność została ustalona w drodze umowy lub decyzji podjętej w wyniku ustalenia odpłatności po przeprowadzeniu rodzinnego wywiadu środowiskowego) obciąża te osoby proporcjonalnie (w częściach równych).

Projekt ustawy nowelizuje brzmienie art. 64 ustawy o pomocy społecznej (art. 1 pkt 8 projektu) poszerzając katalog sytuacji, w których można zwolnić z obowiązku wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej o sytuacje nienależytego wykonywania władzy rodzicielskiej przez osobę kierowaną do domu pomocy społecznej lub będącą już mieszkańcem domu w stosunku do zobowiązanego do wnoszenia opłaty dziecka. Zwolnić będzie można również wnuka (lub dalsze osoby zstępne) osoby kierowanej do domu pomocy społecznej lub mieszkańca domu. Zmiana wychodzi naprzeciw postulatam osób, których rodzice zostali skierowani do domu pomocy społecznej, a w przeszłości zachowywali się w stosunku do swoich dzieci w sposób rażąco naganny. Z uwagi na konieczność określenia w ustawie precyzyjnych przesłanek zwalniania z opłat wskazano na sytuację ograniczenia władzy rodzicielskiej z jednoczesnym skierowaniem dziecka przez sąd do rodziny zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawczej lub rodzinnego domu dziecka (dodany art. 64 pkt 5), a także sytuację, w której sąd wydał wyrok oddalający powództwo o alimenty przeciwko osobie zobowiązanej do wnoszenia opłat (dodany art. 64 pkt 6).

Zmiana poszerza też możliwość zwalniania z obowiązku wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej, obok osób wnoszących opłatę, również osób zobowiązanych do wnoszenia opłat zgodnie z przepisami ustawy, ale jeszcze ich niewnoszących.

Ponadto, zmiana doprecyzowuje kwestię obowiązku przeprowadzania rodzinnego wywiadu środowiskowego w sytuacji rozstrzygnięcia o zwalnianiu z odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej. W art. 1 w pkt 9 projektu ustawy zaproponowano zmianę art. 64a ustawy o pomocy społecznej polegającą na poszerzeniu kręgu osób zwalnianych obligatoryjnie z wnoszenia opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej o osoby:

- które przedstawią prawomocne orzeczenie sądu o skazaniu za umyślne przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby zobowiązanej do wnoszenia opłaty, jej małoletniego rodzeństwa lub jej rodzica, oraz

- będące zstępnyymi (w praktyce – wnukami) osoby, która podlega zwolnieniu z wnoszenia opłaty ze względu na pozbawienie rodzica mieszkańca domu pomocy społecznej - władzy rodzicielskiej nad tą osobą.

W celu usunięcia wątpliwości w zakresie konieczności wydawania decyzji o skierowaniu do domu pomocy społecznej w przypadku kierowania osób w trybie określonym w art. 65 ustawy o pomocy społecznej zaproponowano zmianę w art. 65 ust. 2 ustawy (art. 1 pkt 10 projektu).

Zmiana zawarta w art. 1 w pkt 11 w lit. a projektu ustawy polega na doprecyzowaniu art. 67 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej w zakresie dokumentów składanych przez podmioty ubiegające się o uzyskanie zezwolenia wojewody na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie prowadzenia placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku. Zgodnie z obowiązującym art. 67 ust. 2 pkt 3 podmiot ubiegający się o uzyskanie ww. zezwolenia jest zobowiązany do przedstawienia zaświadczenia właściwego organu potwierdzającego możliwość użytkowania obiektu określonego w kategorii XI załącznika do ustawy - Prawo budowlane. Doprecyzowano właściwość organu do wydawania zaświadczeń potwierdzających możliwość użytkowania obiektu. Zmiana spowodowana jest istniejącymi obecnie wątpliwościami co do organu, który takie zaświadczenia miał wydawać.

Jednocześnie dodano również obowiązek składania przez osobę lub podmiot ubiegający się o zezwolenie, oświadczenia o niekaralności za czyny, o których mowa w art. 130 ust. 4-6, w okresie 5 lat poprzedzających dzień złożenia wniosku o wydanie zezwolenia na prowadzenie placówki. Oświadczenie będzie składane pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia (dodany art. 67 ust. 2 pkt g).

Ponadto, projektodawca ograniczył możliwość uzyskania zezwolenia na prowadzenie placówki przez podmioty, na które wojewoda nałożył w przeszłości co najmniej dwukrotnie karę pieniężną za prowadzenie placówki bez zezwolenia lub orzekł o wstrzymaniu działalności placówki (dodany art. 67 ust. 2 pkt 4). Podmioty te nie będą mogły uzyskać zezwolenia w okresie 5 lat od ukarania. Okres pięcioletni jest uzasadniony z jednej strony koniecznością zapewnienia przestrzegania przepisów ustawy o pomocy społecznej o zezwoleniach dla placówek zapewniających całodobową opiekę, z drugiej strony daje podmiotom prowadzącym placówki szansę na dostosowanie swojej działalności do wymogów ustawy i uzyskanie zezwolenia w przyszłości.

Przepisy dotyczące działalności gospodarczej w zakresie prowadzenia placówki zostały uzupełnione o nowe regulacje (dodany ust. 3a-3c). Doprecyzowano tryb cofnięcia zezwolenia na prowadzenie placówki, analogicznie do przepisów art. 57a dotyczących cofnięcia zezwolenia na prowadzenie domu pomocy społecznej.

Przed cofnięciem zezwolenia wojewoda będzie musiał wyznaczyć dodatkowy termin na spełnienie ustawowych warunków lub standardów albo na dostarczenie wymaganych dokumentów, zaświadczeń lub informacji, do dostarczenia których wezwał podmiot kontrolowany. Uprawnienia wojewody wynikają z funkcji kontrolnych i nadzorczych, jakie sprawuje on w systemie pomocy społecznej. Zgodnie bowiem z art. 22 pkt 8–10 ustawy o pomocy społecznej do zadań wojewody należy:

- nadzór nad realizacją zadań samorządu gminnego, powiatowego i województwa, w tym nad jakością działalności jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz nad jakością usług, dla których minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego określił standardy, a także nad zgodnością zatrudnienia pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z wymaganymi kwalifikacjami;
- kontrola jakości usług, o których mowa w pkt 8, wykonywanych przez podmioty niepubliczne na podstawie umowy z organami administracji rządowej i samorządowej;
- kontrola jakości usług, o których mowa w pkt 8, wykonywanych przez domy pomocy społecznej prowadzone nie na zlecenie organu jednostki samorządu terytorialnego przez podmioty niepubliczne, o których mowa w art. 57 ust. 1 pkt 2-4;
- kontrola placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, w tym prowadzonych na podstawie przepisów o działalności gospodarczej, w zakresie standardów usług socjalno-bytowych i przestrzegania praw tych osób.

Na podstawie art. 126 ustawy o pomocy społecznej wojewoda, w związku z przeprowadzaniem postępowaniem nadzorczym i kontrolnym, ma prawo między innymi do żądania informacji, dokumentów i danych, niezbędnych do sprawowania nadzoru i kontroli.

Tryb nadzoru i kontroli określa z kolei rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 23 marca 2005 r. w sprawie nadzoru i kontroli w pomocy społecznej (Dz. U. poz. 543 i 1750).

W art. 1 w pkt 12 w lit. a projektu ustawy uregulowano kwestie ograniczeń możliwości wychodzenia przez mieszkańców z zaburzeniami psychicznymi poza teren placówki (art. 68 ust. 2a–2i).

W przypadku gdy brak opieki będzie zagrażał życiu lub poważnie zagrażał zdrowiu osoby przebywającej w placówce, będącej osobą z zaburzeniami psychicznymi, osoba kierująca

placówką będzie mogła ograniczyć możliwość samodzielnego opuszczania przez tę osobę terenu placówki na podstawie zaświadczenia lekarza, wydanego na czas oznaczony, nie dłuższy niż 6 miesięcy, wskazującego zasadność takiego ograniczenia. Ograniczenie będzie wydawane w formie pisemnej i będzie zawierało m.in. uzasadnienie ograniczenia oraz pouczenie o prawie do złożenia wniosku o uchylenie ograniczenia do sądu opiekuńczego, w którego okręgu znajduje się placówka. Osoba kierująca placówką będzie obowiązana do przekazania informacji o ograniczeniu do sądu opiekuńczego, w którego okręgu znajduje się placówka, w terminie 3 dni od dnia doręczenia ograniczenia. Za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie w zakresie ograniczenia możliwości samodzielnego opuszczania terenu placówki przez osobę w niej przebywającą odpowiedzialność ponosi podmiot prowadzący placówkę.

W art. 1 w pkt 12 w lit. b projektu ustawy doprecyzowano warunki jakie musi spełniać placówka mieszcząca się w budynku wielokondygnacyjnym. Zaproponowano zmianę w art. 68 ust. 4 pkt 2 ustawy o pomocy społecznej, w zakresie wymogu posiadania windy w placówkach wielokondygnacyjnych. Pojęcie windy nie jest zdefiniowane w aktach prawnych, z tego względu przyjmowano, że w istocie jest ono tożsame z pojęciem dźwigu osobowego. W wyroku z dnia 29.07.2010r. sygn. akt. I SA/Wa951/10 Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie nakazał, by wyjaśniając na gruncie ustawy pojęcie „windy” zastosować przede wszystkim wykładnię funkcjonalną. Zdaniem Sądu jeżeli w czasie kontroli placówki okaże się, że zastosowane urządzenie dźwigowe jest funkcjonalne, tj. zapewnia odpowiednie warunki do przemieszczania pensjonariuszy, to może być uznane za windę w rozumieniu ustawy o pomocy społecznej. Z uwagi na powyższe zdecydowano o wprowadzeniu do ustawy o pomocy społecznej pojęcia dźwigu osobowego, którym posługują się przepisy prawa budowlanego. Dodatkowo wprowadza się wymóg, aby pomieszczenia takie jak łazienki i toalety, pokój dziennego pobytu, pomieszczenie pomocnicze do prania i suszenia znajdowały się na parterze, czyli na tym samym poziomie, na którym powinny znajdować się pokoje mieszkalne. Umożliwi to mieszkańcom swobodne i bezpieczne korzystanie z tych pomieszczeń.

Jednocześnie, aby ułatwić działalność małych placówek, w których przebywa nie więcej niż 5 osób, w dodanym ust. 7 wyłączono w stosunku do tych placówek warunek posiadania dźwigu osobowego, w sytuacji, gdy w placówce zamontowane jest urządzenie do przemieszczania osób niepełnosprawnych (typu platforma, krzeselko). Urządzenia takie podlegają dozorowi technicznemu na podstawie przepisów o dozorcze technicznym, w tym

przepisom rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 października 2003 r. w sprawie warunków technicznych dozoru technicznego w zakresie eksploatacji niektórych urządzeń transportu bliskiego (Dz. U. poz. 1890). Wymóg posiadania dźwigu osobowego przez małe placówki może być dla nich istotnym obciążeniem finansowym, a w sytuacji, gdy istnieją alternatywne metody zapewnienia bezpiecznego przemieszczania się osób wymagających opieki przy użyciu innych urządzeń, nie stanowiłby wystarczającego uzasadnienia. Od tych placówek wymaga się również, aby łazienki i toalety znajdowały się na tym samym piętrze, na którym są pokoje mieszkalne, tak aby każdy mieszkaniec mógł swobodnie i bezpiecznie korzystać z tych pomieszczeń.

W art. 1 w pkt 13 projektu ustawy uzupełniono katalog dokumentów przechowywanych przez podmiot prowadzący placówkę (dodany art. 68a pkt 1 lit. f-i) o postanowienia sądu opiekuńczego w przedmiocie udzielenia zezwolenia na umieszczenie w placówce – w przypadku osób ubezwłasnowolnionych całkowicie, a także o dokumenty dotyczące ograniczenia osobom przebywającym w placówce możliwości samodzielnego opuszczania terenu placówki (zaświadczenia lekarza wskazującego zasadność ograniczenia, wydawanego przez osobę kierującą placówką ograniczenia oraz orzeczenia sądu opiekuńczego w tym zakresie).

Jednocześnie w art. 1 w pkt 13 w lit. b projektu ustawy wprowadzono wymóg kwalifikacji personelu opiekuńczego zatrudnionego w placówce, a także wymóg minimalnego zatrudnienia pracowników wykonujących czynności w ramach usług opiekuńczych w wymiarze $\frac{1}{3}$ pełnego wymiaru czasu pracy na jednego mieszkańca placówki. Brak takich wymogów w chwili obecnej powoduje, że w części funkcjonujących placówek poziom świadczonych usług nie jest zadowalający z uwagi na brak odpowiednio wyszkolonego personelu.

W art. 1 w pkt 14 projektu ustawy dodano nową regulację - art. 68b, zawierającą zastrzeżenie możliwości świadczenia usług w placówce osobom pełnoletnim. Brak wyraźnego zakazu przyjmowania osób małoletnich mógł spowodować tworzenie placówek mieszanych, w których przebywałyby np. niepełnosprawne dzieci wspólnie z osobami starszymi.

W sytuacji, gdy istnieje potrzeba zapewnienia całodobowej opieki dzieciom i młodzieży w różnych sytuacjach życiowych, w których rodzice nie mają możliwości sprawowania bezpośredniej opieki nad dzieckiem, zastosowanie mają przepisy dotyczące pieczy zastępczej, instytucji, która właśnie do tego celu została powołana. W systemie pieczy zastępczej funkcjonują placówki dla dzieci niepełnosprawnych (placówki opiekuńczo-wychowawcze

typu specjalistyczno-terapeutycznego). Ponadto w przypadku pilnej konieczności, na wniosek lub za zgodą rodziców dziecka, możliwe jest umieszczenie dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej, na podstawie umowy zawartej między rodziną zastępczą lub prowadzącym rodzinny dom dziecka a starostą właściwym ze względu na miejsce zamieszkania tej rodziny lub miejsce prowadzenia rodzinnego domu dziecka.

Wprowadza się również art. 68c, który wskazuje na obowiązek uzyskiwania przez przedstawiciela ustawowego osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie zezwolenia sądu opiekuńczego na umieszczenie w placówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku. Potrzeba wprowadzenia przepisu określającego jednoznacznie powyższy obowiązek wynika z faktu, że nie zawsze, mimo regulacji określających sposób wykonywania opieki zawartych w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, przedstawiciel ustawowy zwraca się do sądu o takie zezwolenie.

Zmiana brzmienia art. 69 ust. 1 jest konsekwencją dodania przepisów art. 67 ust. 3a-3c określających tryb cofnięcia zezwolenia na prowadzenie placówki całodobowej opieki prowadzonej w ramach działalności gospodarczej (art. 1 w pkt 15 projektu). W związku z przyjętą zasadą obowiązywania tych samych przepisów zarówno placówki prowadzone w ramach działalności gospodarczej, jak i prowadzone przez Kościół Katolicki, inne kościoły, związki wyznaniowe oraz organizacje społeczne, fundacje i stowarzyszenia w ramach tzw. działalności statutowej, należało uaktualnić przywołania zawarte w art. 69 ust. 1.

Zmiana do art. 97 polegająca na dodaniu ust. 1a wskazuje na możliwość nałożenia opłaty za pobyt w schronisku dla osób bezdomnych, w sytuacji gdy dochód osoby samotnie gospodarującej lub dochód na osobę w rodzinie nie przekracza kwoty kryterium dochodowego (art. 1 pkt 16 lit. b). Opłata ta jednak nie może przekroczyć 30 % dochodu osoby skierowanej do schroniska, a w przypadku schroniska z usługami opiekuńczymi, z uwagi na wyższy koszt usług w takich schroniskach, nie może być wyższa niż 50% tego dochodu. Wprowadzenie odpłatności od osób do tej pory z niej zwolnionych postulują organizacje pozarządowe prowadzące schroniska dla osób bezdomnych. Zgodnie z powyższymi postulatami opłaty te w większości przypadków mają wymiar symboliczny i nie stanowią istotnego źródła pokrycia kosztów prowadzenia placówek. Mają jednak wielce istotny wymiar edukacyjny związany ze specyfiką grupy, której świadczone jest wsparcie - ich zadaniem jest przeciwdziałanie uzależnianiu się osób bezdomnych od całkowicie darmowego schronienia oraz uświadamianie odpowiedzialności (także finansowej) za własny los.

Zmiana w art. 103 ust. 2 ustawy o pomocy społecznej zmierza do rozszerzenia katalogu przypadków, w których nie będzie możliwe dodatkowe zwiększanie obciążeń członków rodziny osoby przebywającej w domu pomocy społecznej w przypadku zwolnienia któregoś z nich albo zwolnienia mieszkańca domu pomocy społecznej z odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej na podstawie art. 64a i art. 64b (art. 1 pkt 17 projektu).

W art. 1 w pkt 18 w lit. a projektu ustawy wprowadzono zmianę brzmienia art. 107 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej. Wydłużono okres obowiązywania rodzinnego wywiadu środowiskowego w stosunku do mieszkańców domów pomocy społecznej z 6 miesięcy do 12 miesięcy, z uwagi na stabilność sytuacji życiowej i dochodów tych osób. Z kolei zmiana w art. 107 ust. 5b ustawy o pomocy społecznej poszerza katalog dokumentów określających sytuację osobistą i rodzinną osoby poprzez dodanie prawomocnego orzeczenia sądu o pozbawieniu władzy rodzicielskiej albo o skazaniu za umyślne przestępstwo popełnione z użyciem przemocy, co jest konsekwencją zmiany w art. 64a. Ponieważ o zwolnienie z odpłatności za dom pomocy społecznej można występować w każdym czasie, również w sytuacji, gdy odpłatność została już ustalona (zmianę decyzji prawomocnej umożliwia art. 106 ust. 5 ustawy o pomocy społecznej), nie wprowadza się przepisu przejściowego w tym zakresie.

Projekt ustawy nowelizuje brzmienie art. 109 ustawy o pomocy społecznej. Rozszerzono katalog osób obowiązanych do informowania organu, który przyznał świadczenie o każdej zmianie w ich sytuacji osobistej, dochodowej i majątkowej, która wiąże się z podstawą do przyznania świadczeń o osoby, o których mowa w art. 61 ust. 1 pkt 2 ustawy o pomocy społecznej (art. 1 pkt 19 projektu).

Dodanie w art. 1 w pkt 20 projektu ustawy nowego art. 109a ma na celu uregulowanie sytuacji zwrotu m.in. przez banki z rachunku indywidualnego i wspólnego świadczeń z pomocy społecznej, wypłaconych po śmierci świadczeniobiorcy pomocy społecznej. Analogiczne do zaproponowanego rozwiązanie funkcjonuje w art. 30a ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1952, z późn. zm.).

Zmiana w art. 126 ustawy o pomocy społecznej poszerza zakres uprawnień kontrolnych inspektorów urzędów wojewódzkich, przeprowadzających czynności z zakresu kontroli i nadzoru w pomocy społecznej (art. 1 pkt 21 projektu). Z doświadczeń inspektorów wynika, że kontrolowany podmiot odmawia sporządzania kopii dokumentów niezbędnych do pełnego ustalenia stanu faktycznego. Inspektorzy często muszą posiłkować się aparatami fotograficznymi lub telefonami komórkowymi w celu dokonania zdjęć istniejących w

kontrolowanej jednostce dokumentów. Analogiczne do obecnie projektowanych uprawnienia przewiduje ustawa z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. poz. 1092).

Dodany w art. 1 w pkt 22 projektu ustawy przepis art. 130 ust. 4a zawiera zmianę zaostrzającą odpowiedzialność podmiotu prowadzącego bez zezwolenia więcej niż jedną placówkę zapewniającą całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku. W przypadku nałożenia prawomocnej kary za prowadzenie jednej z placówek bez zezwolenia wojewody, kara nakładana na kolejną z placówek będzie wynosiła 40 tys. zł, a nie jak dotychczas 10 lub 20 tys. zł.

Nowy ust. 6 w art. 130 umożliwia wojewodzie jednoczesne cofnięcie zezwolenia na prowadzenie domu pomocy społecznej lub placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku i nakazanie wstrzymania prowadzenia tej placówki lub domu pomocy społecznej, z nadaniem rygoru natychmiastowej wykonalności. Sytuacja taka może mieć miejsce w razie stwierdzenia zagrożenia życia lub zdrowia osób przebywających w domu pomocy społecznej lub w placówce zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, prowadzonej na podstawie zezwolenia. Dotychczas możliwość nakazania wstrzymania działalności dotyczyła placówek nielegalnych, wojewoda musiał więc najpierw wydać decyzję cofającą zezwolenie, a dopiero po jej uprawomocnieniu się mógł nakazać wstrzymanie działalności nielegalnej już wtedy placówki.

Aby umożliwić wojewodom sprawdzenie czy dany podmiot prowadzi więcej niż jedną placówkę na obszarze kraju, w art. 1 w pkt 23 projektu ustawy dodano nową regulację art. 131b, zgodnie z którą minister właściwy do spraw zabezpieczenia społecznego został zobowiązany do prowadzenia wykazu nałożonych kar pieniężnych. Dane z wykazu udostępnia się wojewodom do celów prowadzenia postępowań w zakresie nałożenia kary pieniężnej lub wydania albo cofnięcia zezwolenia na prowadzenie placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku.

2. Zmiany w ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego

Zawarta w art. 2 projektu ustawy zmiana do ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego ma na celu poddanie domów pomocy społecznej oraz placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub

osobom w podeszłym wieku kontroli sądów w zakresie przestrzegania praw osób, w stosunku do których zastosowano ograniczenie możliwości samodzielnego opuszczania domu pomocy społecznej lub placówki, co stanowi konsekwencję wprowadzenia procedury określonej w art. 55 ust. 2b-2h oraz art. 68 ust. 2a – 2h.

3. Przepisy przejściowe i końcowe

Ustawa zawiera także regulacje przejściowe, między innymi z uwagi na nowe wymagania nakładane na podmioty prowadzące placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku.

W art. 3 projektu ustawy pozostawia się w mocy umowy dotyczące prowadzenia rodzinnych domów pomocy zawarte przez osoby fizyczne albo organizacje pożytku publicznego maksymalnie przez okres dwóch lat od dnia wejścia w życie ustawy.

Art. 4 projektu ustawy reguluje kwestię wydanych przed dniem wejścia w życie ustawy decyzji ustalających opłatę za pobyt w domu pomocy społecznej. Decyzje ustalające opłatę mieszkańca pozostawia się w mocy bezterminowo, natomiast decyzje ustalające opłatę małżonka, wstępnych i zstępnych pozostawia się w mocy maksymalnie przez okres 6 miesięcy. W trakcie tego okresu kierownicy ośrodków pomocy społecznej powinni zawrzeć z ww. osobami umowy określające wysokość odpłatności, a w przypadku odmowy wyrażenia zgody na przeprowadzenie rodzinnego wywiadu środowiskowego lub na podpisanie umowy, stosować tryb określony w art. 61 ust. 2d i 2e.

Nowe przepisy będą też stosowane do postępowań o ustalenie opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej, wszczętych przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy.

Sześciomiesięczny okres wskazany w art. 4 projektu ustawy pozwoli na uporządkowanie kwestii opłat za pobyt w domu pomocy społecznej i ujednolicenie praktyki w tym zakresie.

W art. 5 projektu ustawy przewiduje się, że wymagania dotyczące posiadania przez placówkę zapewniającą całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku dźwigu osobowego oraz zaświadczenia organu nadzoru budowlanego będą dotyczyły jedynie placówek nowych tj. tych, które uzyskały zezwolenie po dniu wejścia w życie zmienionych przepisów, a także placówek prowadzonych wcześniej, jeśli zwiększy się w nich liczba miejsc. Z kolei wymagania dotyczące posiadania postanowienia sądu

opiekuńczego w przedmiocie udzielenia zezwolenia na umieszczenie w placówce oraz ograniczenie możliwości zapewniania w placówkach opieki jedynie osobom pełnoletnim będą stosowane od dnia 1 czerwca 2019 r., tak, aby dać czas podmiotom prowadzącym placówki na dostosowanie do nowych wymogów. Wymóg dotyczący ograniczenia liczby osób przebywających w jednym budynku placówki do 100 osób nie będzie stosowany do placówek, które uzyskały zezwolenie przed dniem wejścia ustawy w życie, pod warunkiem niezwiększania liczby miejsc w budynku.

Wymogi dotyczące poziomu zatrudnienia w placówkach zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku kwalifikacji wymaganych od personelu tam zatrudnionego wprowadza się stopniowo (art. 6 i art. 7 projektu ustawy). Docelowy standard powinien być osiągnięty przez podmioty prowadzące ww. placówki z upływem 24 miesięcy od wejścia w życie zmienionych przepisów.

Art. 8 projektu ustawy przewiduje stosowanie nowych przepisów określających warunki uzyskania zezwolenia do postępowań o wydanie zezwolenia na prowadzenie placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku wszczętych po dniu wejścia w życie art. 1 pkt 11 ustawy.

Art. 9 projektu ustawy przewiduje stosowanie przepisu art. 109a jedynie do kwot świadczeń pomocy społecznej przekazanych na rachunek płatniczy, rachunek inny niż płatniczy albo instrument płatniczy po dniu wejścia w życie ustawy.

Art. 10 projektu umożliwia wojewodom wykorzystywanie nowych uprawnień w zakresie nadzoru i kontroli już w postępowaniach rozpoczętych przed dniem 1 stycznia 2019 r.

Art. 11 projektu ustawy przewiduje czasowe pozostawienie w mocy aktów wykonawczych, którymi są: rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie wydawania i cofania zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie prowadzenia placówki zapewniającej całodobową opiekę (Dz. U. poz. 739) oraz rozporządzenie Ministra Polityki Społecznej z dnia 28 kwietnia 2005 r. w sprawie wydawania i cofania zezwoleń na prowadzenie w ramach działalności statutowej placówki zapewniającej całodobową opiekę (Dz. U. poz. 740).

Ustawa wejdzie w życie po upływie 30 dni od dnia ogłoszenia, z pewnymi wyjątkami. Przepisy art. 1 pkt 11-15, 20, 22 i 23, dotyczące placówek zapewniających całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, oraz instytucji finansowych (art. 109a) z uwagi na fakt, że odnoszą się między innymi do podmiotów prowadzących działalność gospodarczą oraz pkt 23 dotyczący obowiązku prowadzenia przez ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego wykazu nałożonych kar pieniężnych, wejdą w życie z dniem 1 stycznia 2019 r.

Wprowadzenie proponowanych zmian nie będzie miało wpływu na sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw.

Projekt ustawy nie podlega obowiązkowi przedstawienia właściwym instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projekt ustawy nie podlega procedurze notyfikacji aktów prawnych określonej w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039 oraz z 2004 r. poz. 597).

Projekt ustawy nie jest sprzeczny z prawem Unii Europejskiej.

Brak jest możliwości podjęcia alternatywnych środków osiągnięcia celu projektowanej regulacji w stosunku do działań legislacyjnych.